

Отже, підсумовуючи викладене, можемо зробити такий узагальнений висновок. З урахуванням сучасного стану в Україні потребує перегляду та реформування оперативнорозшукове законодавство та удосконалення кримінально-процесуальних, кримінально-правових норм, які б регламентували загальні засади протидії організованій злочинності, у тому числі причетної до незаконного збуту наркотичних засобів та психотропних речовин.

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#top>.
2. Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю : Указ Президента України від 21.10.2011 № 1000/2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011#Text>.
3. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
5. Про оперативнорозшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.
6. Кириченко О. В. Місце оперативнорозшукової протидії в системі протидії злочинності. *Legea si Viata*. 2014. № 7. Вип. 2. С. 58–61.
7. Міщанинець О. М., Олексенко В. Г. Кримінологічні та кримінально-правові засоби протидії незаконному збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що вчинюється організованими групами : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 160 с.

УДК 343.98:343.53

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/45-48

Валентина БЕРЕЛЕТ
аспірант кафедри
оперативнорозшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПОЧАТКОВОГО АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ НА ОБ'ЄКТАХ ОПЕРАТИВНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Серед актуальних напрямів перспективного розвитку системи організаційної структури, модернізації та підвищення мобільності й гнучкості реагування на зміни в динаміці злочинності у будівельній галузі є здійснення заходів з оперативного обслуговування будівельної галузі, одним із елементів якого є початковий аналіз оперативної обстановки на об'єктах оперативного обслуговування будівельної галузі.

Як показали результати дослідження, з метою з'ясування стану оперативної обстановки на об'єктах оперативного обслуговування будівельної галузі оперативному працівнику підрозділу стратегічних розслідувань доцільно здійснити первинний аналіз таких елементів: стан злочинності в будівельній галузі на території обслуговування (кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень); інформація з відкритих джерел (Інтернет, ЗМІ тощо); інформація від оперативних джерел; інформація, здобута в ході здійснення заходів оперативного (ініціативного) пошуку; стан перекриття об'єктів оперативного обслуговування позаштатними негласними працівниками; способи вчинення кримінальних правопорушень у будівельній галузі; причини та умови вчинення кримінальних правопорушень у будівельній галузі; матеріали наукових досліджень з питань протидії кримінальним правопорушенням у будівельній галузі; можливість оперативного реагування на зміни в оперативній обстановці на об'єктах оперативного обслуговування будівельної галузі. Для розкриття моделі здійснення початкового аналізу оперативної обстановки у будівельній галузі на території обслуговування спробуємо розглянути кожен із запропонованих вище елементів аналізу.

1. Стан злочинності в будівельній галузі на території обслуговування (кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень). У процесі здійснення початкового аналізу оперативної обстановки у будівельній галузі на території обслуговування оперативному працівнику, закріпленому за вказаною лінією роботи, необхідно здійснити аналіз зареєстрованих кримінальних правопорушень. Під час аналізу зазначеної інформації доцільно звернути увагу на попередню кваліфікацію таких кримінальних правопорушень; спосіб вчинення кримінального правопорушення; об'єкт, на якому допущено зловживання; інформацію про підрядну організацію, яка виконувала або повинна була виконувати будівельні роботи; на те, чи можливо визначити коло причетних до вчинення кримінального правопорушення осіб; причини та умови, що могли стати причиною його вчинення тощо. У ході проведення аналізу стану злочинності в будівельній галузі на території обслуговування доцільно здійснити визначення окремих об'єктів на території оперативного обслуговування, на яких найчастіше вчиняються кримінальні правопорушення у будівельній галузі. Вказана інформація стане доречною для визначення режиму оперативного обслуговування окремих об'єктів на території оперативного обслуговування.

2. Інформація з відкритих джерел (Інтернет, ЗМІ тощо). Серед джерел інформації про об'єкти оперативного обслуговування будівельної галузі особливого значення набуває використання інформаційних масивів мережі Інтернет. Окрім того, що в мережі Інтернет можна ознайомитися з результатами журналістських розслідувань стосовно зловживань, допущених під час проведення будівельних робіт, або з річними планами щодо їх проведення, а також оголошеними конкурсними торгами з питань проведення будівельних робіт, мережа Інтернет надає змогу отримати інформацію про підприємство замовника та підрядну організацію, їх територіальне розташування, а також наявність у їхній структурі відокремлених структурних підрозділів, що надасть змогу більш якісно спланувати заходи з оперативного обслуговування будівельної галузі на території обслуговування. Також одним із перспективних джерел інформації щодо з'ясування стану оперативної обстановки на об'єктах оперативного обслуговування будівельної галузі є Єдиний державний реєстр судових рішень. При цьому при аналізі даних зазначеного реєстру доцільно вивчати інформацію не тільки щодо кримінальних проваджень, як правило, стосовно підрядних організацій, які провадять будівельні роботи, а й доречним буде вивчення судових рішень за господарськими спорами, особливо увагу слід звернути на позови державних підприємств (установ, організацій) щодо виконання умов договорів на проведення будівельних робіт. Вказана інформація повинна враховуватися при плануванні заходів з оперативного обслуговування об'єктів будівельної галузі, зокрема заходів щодо перевірки вказаної інформації, з метою визначення, чи немає у певних випадках ознак скоєння кримінального правопорушення з боку замовників або підрядної організації.

3. Інформація від оперативних джерел. Як показали результати дослідження, одним із основних джерел інформації про стан та зміни оперативної обстановки у будівельній галузі на території обслуговування є негласні позаштатні працівники. З метою отримання первинної інформації про стан оперативної обстановки у будівельній сфері на території обслуговування негласним позаштатним працівникам доцільно надати відповідні завдання. Як правило, з метою отримання вказаної інформації негласний апарат орієнтують на виявлення фактів порушення будівельних норм, невиконання або неповного виконання умов договорів, використання неякісних матеріалів або матеріалів, які не відповідають проектно-кошторисній документації, а також осіб, які причетні до таких фактів. В окремих випадках негласних позаштатних працівників доцільно використовувати для перевірки раніше отриманої оперативно значущої інформації.

4. Інформація, здобута в ході здійснення заходів оперативного (ініціативного) пошуку. У процесі початкового аналізу оперативної обстановки у будівельній сфері на території обслуговування оперативному працівнику доцільно також використовувати окремі заходи оперативного (ініціативного) пошуку з метою отримання інформації, аналіз якої надасть змогу визначити стан оперативної обстановки та заходи з оперативного обслуговування.

Застосування окремих заходів оперативного (ініціативного) пошуку надає змогу отримати інформацію про об'єкти, на яких здійснюються або планується здійснювати будівельні роботи, визначити серед них ті, які потребують додаткової уваги на предмет виявлення порушень, а також надають змогу визначити стан оперативної обстановки або перевірки раніше отриманої інформації з інших джерел. Аналіз вказаної інформації надасть змогу визначити режим оперативного обслуговування на окремих об'єктах на території

оперативного обслуговування, а також заходи, направлені на їх оперативне перекриття.

5. Стан перекриття об'єктів оперативного обслуговування позаштатними негласними працівниками. Після здійснення аналізу стану злочинності на території оперативного обслуговування та визначення об'єктів та територій оперативного обслуговування оперативному працівнику необхідно визначити, чи усі об'єкти та території оперативного обслуговування перекриті негласними позаштатними працівниками. Результати аналізу стану злочинності на території оперативного обслуговування дозволять визначити об'єкти та території оперативного обслуговування, які потребують перекриття негласними позаштатними працівниками. Крім того, у зв'язку зі значною територіальною розгалуженістю об'єктів будівельної сфери на території оперативного обслуговування окрему увагу слід приділити об'єктам, які знаходяться на значній відстані від управління стратегічних розслідувань, адже без перекриття таких об'єктів негласними позаштатними працівниками майже неможливо своєчасно отримувати інформацію про зміни в оперативній обстановці на таких об'єктах, а також оперативно на них реагувати.

6. Способи вчинення кримінальних правопорушень у будівельній галузі. У процесі початкового аналізу оперативної обстановки у будівельній сфері на території обслуговування оперативному працівнику також доцільно визначити способи, якими були скоєні зареєстровані на території оперативного обслуговування кримінальні правопорушення у будівельній сфері.

Як показали результати дослідження А. Запотоцького, спосіб учинення злочинів проти власності у сфері будівництва здебільшого є повноструктурним (75,0 % проваджень), що включає підготовку, вчинення та приховування (за виключенням окремих некваліфікованих крадіжок будівельних матеріалів). З огляду на специфіку джерел розкрадань у сфері будівництва (обліковані, резервні та сторонні цінності або необлікована продукція) виокремлено найбільш поширені способи вчинення привласнення, розтрати майна (матеріально-відповідальними особами) або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (з відповідними криміналістичними пошуковими ознаками), які поєднуються (комбінуються) з різними видами службових підроблень і корупційних діянь, незаконним втручанням у роботу автоматизованих інформаційних систем (баз даних) і комп'ютерних мереж, порушенням будівельних норм і правил безпеки при проведенні будівельних робіт. Випадки шахрайства у сфері будівництва охоплюють комплекс підготовчих заходів, у тому числі з використанням переважно офіційних документів та здійсненням різних господарських операцій, з метою як заволодіння коштами інвесторів на різних етапах будівництва (створення) об'єктів нерухомості, так і приховування ознак злочинів проти власності під виглядом законної фінансово-господарської діяльності. Порушення будівельних норм і правил будівництва вчиняються шляхом як свідомого ігнорування вимог законодавства та правил безпеки під час виконання будівельних, ремонтних та інших видів робіт, так і бездіяльності, що полягає в невиконанні відповідальною особою (особами) обов'язків, передбачених нормативно-правовими актами і посадовими інструкціями [1].

Аналіз способів вчинення кримінальних правопорушень у будівельній сфері дозволить оперативному працівнику визначити необхідну кількість сил, засобів та заходів, необхідних для якісного здійснення оперативного обслуговування будівельної галузі.

7. Причини та умови вчинення кримінальних правопорушень у будівельній сфері. Після здійснення аналізу стану злочинності на об'єктах оперативного обслуговування будівельної галузі та визначення способів вчинення кримінальних правопорушень у будівельній галузі оперативному працівнику необхідно встановити причини та умови вчинення таких кримінальних правопорушень. Як показали результати дослідження, основними детермінантами вчинення кримінальних правопорушень у будівельній сфері є: низький рівень організації господарської діяльності на підприємствах (установах, організаціях) державної форми власності; вплив або зрощування кримінальних структур з представниками державних та правоохоронних органів; недоліки в організації роботи правоохоронної системи; недосконалість чинного законодавства; відсутність системи дієвого контролю за будівельною галуззю.

Визначення основних причин та умов вчинення кримінальних правопорушень у будівельній галузі на території оперативного обслуговування дозволить визначити заходи, направлені на превенцію вказаних видів кримінальних правопорушень.

8. Матеріали наукових досліджень з питань протидії кримінальним правопорушенням у будівельній сфері. Здійснення аналізу матеріалів наукових досліджень з

питань протидії кримінальним правопорушенням у будівельній галузі, на нашу думку, є одним із важливих елементів початкового аналізу стану злочинності на об'єктах оперативного обслуговування будівельної галузі. Адже існуюча система підготовки, підвищення кваліфікації та службової підготовки працівників підрозділів стратегічних розслідувань не передбачає вивчення питань оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у будівельній галузі на достатньому рівні. Тому оперативному працівнику, з метою удосконалення свого професійного рівня, доцільно самостійно вивчати наукову літературу з питань, які віднесені до його функціональних обов'язків, зокрема з протидії кримінальним правопорушенням у будівельній галузі.

Аналіз наукових джерел може стати у нагоді: при визначенні нових способів вчинення кримінальних правопорушень у будівельній галузі; для удосконалення процесу взаємодії з органами досудового розслідування Національної поліції України, іншими правоохоронними органами, державними установами (організаціями) та громадськістю; для удосконалення процесу оперативного обслуговування будівельної галузі силами оперативних підрозділів Національної поліції України для; удосконалення роботи з джерелами оперативної інформації тощо. Аналіз отриманої інформації з матеріалів наукових досліджень з питань протидії кримінальним правопорушенням у будівельній галузі також дозволить встановити прогалини в знаннях оперативного працівника, визначити засоби, необхідні для протидії кримінальним правопорушенням у будівельній галузі.

9. Можливість оперативного реагування на зміни в оперативній обстановці на об'єктах оперативного обслуговування будівельної галузі. Останнім елементом початкового аналізу оперативної обстановки на об'єктах оперативного обслуговування будівельної галузі є аналіз можливості оперативного реагування на зміни в оперативній обстановці на окремих об'єктах оперативного обслуговування. На вказаному етапі оперативному працівнику доцільно вивчити особливості розташування окремих об'єктів (територій) оперативного обслуговування на предмет можливості оперативного реагування на зміни в оперативній обстановці на таких об'єктах (територіях).

Враховуючи те, що основну роль в оперативному обслуговуванні об'єктів оперативного обслуговування будівельної галузі відіграють підрозділи стратегічних розслідувань, до території оперативного обслуговування яких входить територія окремої області України, значна кількість об'єктів будівельної галузі знаходиться поза межами місць розташування відповідних управлінь стратегічних розслідувань, що значно ускладнює процес реагування на зміни в оперативній обстановці на об'єктах оперативного обслуговування будівельної галузі. Виділення таких об'єктів (територій) є важливим елементом початкового аналізу оперативної обстановки на території оперативного обслуговування, адже знання таких об'єктів дозволить визначити сили, заходи або засоби, які сприятимуть покращенню можливості оперативного реагування на зміни в оперативній обстановці на вказаних об'єктах. Наприклад, шляхом перекриття вказаних об'єктів негласними позаштатними працівниками.

Аналіз вищенаведених елементів дозволить оперативному працівнику визначити об'єкти оперативного обслуговування будівельної галузі, які потребують оперативного перекриття, а також режим оперативного обслуговування таких об'єктів (територій). Крім того, результати діяльності оперативних підрозділів з організації оперативного обслуговування будівельної галузі показали, що саме у запропонованому нами вище порядку доцільно здійснювати збір інформації у процесі здійснення початкового аналізу оперативної обстановки на об'єктах оперативного обслуговування будівельної галузі.

1. Запотоцький А. П. Теоретичні основи та практика розслідування злочинів у сфері будівництва : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. 40 с.